

Nr 240.

Av herr **Forssell**, *angående anslagen till understöd åt anstalter för yrkesundervisning.*

På sid. 586 av 8:e huvudtiteln i årets statsverksproposition äskas dels ett oförändrat ordinarie förslagsanslag av 925,000 kronor till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning dels ett oförändrat ordinarie reservationsanslag av 675,000 kronor till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Under hänvisning till vad nedan anföres och till den utförliga motive-ring, som framlagts i motionerna nr 329 och 330 i andra kammaren vid 1928 års riksdag, får jag upprepa mitt i nämnda motion nr 329 gjorda yrkande om det förra anslaget uppdelning i två och jämväl framställa analogt yrkande beträffande det senare anslaget.

Med erkännande av det befogade i flertalet av de i motionerna framställda anmärkningarna avstyrkte statsutskottet vid 1928 års riksdag bifall till de i motion nr 329 gjorda yrkandena, och riksdagen beslöt i enlighet med statsutskottets hemställan. Utskottet hänvisade i sitt utlåtande till en tabellarisk översikt, som skulle styrka en oavbruten stegring i elevfrekvensen vid de kommunala och enskilda anstalterna för yrkesundervisning, samt uttalade vidare den övertygelsen, att skolöverstyrelsen med uppmärksamhet följer utvecklingen på yrkesundervisningens område, »tillrättalägger, där bristfälligheter visa sig, och över huvud så tillser, att de för ändamålet anväsa statsanslagen varda på mest effektiva sätt använda». Utskottet ansåg vidare, att de nu vid anslaget fästa villkoren ännu någon tid borde få visa, »i vad mån de äga förmåga att fylla sin reglerande och kontrollerande uppgift, innan supplerande eller nya föreskrifter i dessa hänseenden utfärdas».

Som jag i nämnda motion vid 1928 års riksdag påpekat, utgår vardera anslaget för två helt skilda ändamål, nämligen dels som statsbidrag till lärarlöner och dels som statsbidrag till anskaffning av undervisningsmateriell. I riksstaten hållas eljest anslag till löner strängt åtskilda från övriga utgiftsanslag, vilka senare vart och ett för sig *på förhand* underställas riksdagens prövning, varigenom ett konstant eller tillfälligt överskott på löneanslaget ej kan användas för tillgodoseende av i och för sig önskvärda utgifter av andra slag. Ej minst är detta iakttaget ifråga om de tekniska undervisningsanstalternas budget, från högskolornas ned till fackskolornas, där riksdagen ofta i detalj på förhand prövar den föreslagna undervisningsmateriellens nödvändighet. Då det gäller de kommunala och enskilda anstalterna för yrkesundervisning lämnas uppdelningen av en summa

på sammanlagt 1,600,000 kronor praktiskt taget åt den anslagsbegärande myndigheten att verkställas vid budgetårets början, sedan behovet av lärarlöner blivit fastställt, utan att den på förhand alls behöver precisera det beräknade behovet för vardera av de båda i budgethänseende väsentligt olika ändamålen. En sådan anordning torde icke kunna anses tillfredsställande, sedan 10 års erfarenhet på ifrågakvarande område står till buds som ledning vid anslagsbehovens beräkning.

Det till statsutskottets utlåtande nr 89 vid 1928 års riksdag bifogade utdraget av skolöverstyrelsens skrivelse till bemötande av mina i motionen framställda påpekanden lämnar flera anmärkningsvärda uppgifter angående användningen av de medel, som av skolöverstyrelsen efter Kungl. Maj:ts godkännande anslås till undervisningsmateriell. Där upplyses (sid. 19) att de påfallande höga understöden till undervisningsmateriell för lärlings- och yrkesskolorna i Västerås och Eskiltuna bero på att nämnda materiell också är avsedd för statens därvarande fackskolor, vilkas undervisningsmateriell eljest skulle helt bekostats av statsmedel. Överstyrelsen vill uppenbarligen framställa det som en förtjänstfull handling, att respektive kommuner på detta sätt fått betala åtminstone $\frac{1}{3}$ av de utgifter till undervisningsmateriell, som staten annars helt bort gälda. Uuder fullt erkännande av den fördel, som genom överstyrelsens förtänksamhet härigenom beretts statsverket, kan jag dock icke underlåta att påpeka, dels att de av mig i motionen påtalade oproportionellt stora anslagen till undervisningsmateriell åt yrkesskolorna i nämnda städer därigenom framstå i sin rätta belysning, och dels att riksdagen eljest på förhand mycket noggrant prövar behovet av begärda anslag till undervisningsmateriell vid de tekniska fackskolorna och att krav på långt mindre belopp än de påtalade avslås av riksdagen, då kraven ej anses tillräckligt väl motiverade. Skolöverstyrelsens upplysningar i denna punkt synas sålunda i stället snarast ägnade att stödja det av mig framställda kravet på anslagens uppdelning, bland annat emedan eljest riksdagens rätt och skyldighet att pröva de tekniska fackskolornas anslagskrav för inköp av undervisningsmateriell göres delvis illusorisk.

På sid. 18 i nämnda utlåtande upplyser skolöverstyrelsen vidare, att materiellanslaget utgår dels till nyanskaffning av undervisningsmateriell och dels till inköp av förbrukningsmateriell. Skolöverstyrelsen påpekar särskilt, att till undervisningsmateriell för ämnet verkstadsarbete räknas maskiner och verktyg av samma beskaffenhet som inom hantverket och industrien. Tvenne frågor uppstå då. Vem äger därefter de inköpta maskinerna och vad menas under sådana förhållanden med förbrukningsmateriell? Om med förbrukningsmateriell menas bland annat råvaror för tillverkningen (t. ex. läder vid yrkesskola för skomakare, trä vid snickaryrkesskola, silver och guld vid guldsmedsskola), vem tillfalla sedan de tillverkade föremålen eller de inkomster, som erhållas vid deras försäljning? Är ställningstagande till dessa spörsmål av vikt redan då det gäller frågan om understöd till *kommunala* anstalter, så måste det i ännu högre grad vara fallet, när det blir fråga om

enskilda anstalter för yrkesundervisning. Den kontroll, en på orten bosatt inspektor i dessa hänseenden utövar (sid. 18 av nämnda utlåtande), torde ej kunna ersätta riksdagens sedvanliga förhandsprövning av olika utgifters nödvändighet. En av enskild person driven yrkesskola kan således med nuvarande bestämmelser tänkas utvidga sin maskinutrustning väsentligen på statens bekostnad, erhålla statsbidrag med upp till två tredjedelar av kostnaderna för råvaror för att sedan utan kontroll avyttra de tillverkade föremålen till vad pris och till vilken person som helst. I sin inlaga till statsutskottet vill skolöverstyrelsen oupphörligt göra gällande, att motionärens förslag skulle vara förestavade av en önskan att resa hinder för erhållande av statsunderstöd åt yrkesundervisning och att skada densamma. På vad sätt erhållande av statsbidrag skulle försvåras genom anslaget uppdelning i två är icke lätt att inse och har ej heller förklarats av skolöverstyrelsen. Att söka framställa varje försök att ernå överblick, ordning och reda i genom praxis uppkomna förfaringssätt såsom vore det förestavat av önskan att hindra en sund utveckling torde vara ett i längden föga framgångsrikt tillvägagångssätt. Yrkesundervisningen som sådan har allt att vinna och intet att förlora på att fullt ljus kastas över alla därmed samhörande förhållanden, och av att eventuellt tänkbara möjligheter till åtgärder, som ej stå i överensstämmelse med statsmakternas önskingar, undanröjas, innan de föranlett missförhållanden.

Vad beträffar den å sid. 16 i utskottets yttrande framlagda tabellen över stegringen i elevfrekvensen, så är den upprättad på grundval av de metoder, vilkas otillförlitlighet ådagalades i nämnda motion nr 329, då det gällde motiveringen till mitt yrkande att de statistiska uppgifterna skulle uppställas efter grunder, som kunna tillåta ett verkligt bedömande av frågan om elevfrekvensen. Ehuru mycket vore att anmärka i övrigt mot nämnda tabellariska översikts värde som argument för eller emot den i följd begärda utredningen, må en mera ingående granskning av densamma uppskjutas till ett senare tillfälle, alldenstund jag har mig bekant, att skolöverstyrelsen innevarande läsår vidtagit åtgärder för en framtida uppställning av de statistiska uppgifterna, ändrad i den riktning, som föreslogs i motionen. Då det således är att förvänta, att nämnda uppgifter hädanefter skola tillåta en säkrare överblick över lärjungeantalet i andra klassen av de olika lärlingsskolorna, och då statsutskott och riksdag föregående år tyckts anse, att den möjliga besparingen ej blir av större betydelse, vill jag denna gång ej återupprepa mitt yrkande om lärjungeintagning vartannat år vid vissa dylika skolor, ehuru det torde vara uppenbart för envar, att en dylik åtgärd skulle skada yrkesundervisningen ännu mindre än motsvarande åtgärd skadat undervisningen vid småskoleseminarier och andra skolformer, där den praktiseras.

Med stöd av det här anförda och under hänvisning till motiveringen i motionen nr 329 i andra kammaren vid 1928 års riksdag får jag alltså hemställa,

dels *att* riksdagen måtte nedsätta det av Kungl. Maj:t å sid. 586 av åttonde huvudtiteln i årets statsverksproposition äskade ordinarie förslagsanslaget för budgetåret 1929/1930 till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning med 95,000 kronor från 925,000 kronor till 830,000 kronor,

dels *att* riksdagen måtte bevilja ett extra reservationsanslag av 75,000 kronor för samma budgetår till statsbidrag åt kommunala anstalter för yrkesundervisning till inköp av undervisningsmateriell, under villkor att anslaget icke får användas till inköp av sådan förbrukningsmateriell, som är att hänföra till råvaror eller halvfabrikat, avsedda att användas till framställande av alster, vilka sedan icke bliva statens eller kommunens egendom,

dels *att* riksdagen måtte nedsätta det sammastädes äskade ordinarie reservationsanslaget för budgetåret 1929/1930 till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning med 30,000 kronor från 675,000 kronor till 645,000 kronor, samt slutligen

att riksdagen måtte bevilja ett extra reservationsanslag av 30,000 kronor för samma budgetår till statsbidrag åt enskilda anstalter för yrkesundervisning för inköp av undervisningsmateriell under enahanda villkor, som nyss föreslagits beträffande motsvarande extra reservationsanslag till kommunala anstalter för yrkesundervisning.

Stockholm den 21 januari 1929.

Arne Forssell.